

В. Кубійович

Розміщення культур

в Північних Карпатах

димир КУБІЙОВИЧ, Краків

Розміщення культур в Північних Карпатах.

Референт демонструє мапу розміщення культур в Північних (або Словянських) Карпатах та в околичних районах. Мапа сягає на півночі по Вислу і Дністер, на захід до Морави, на південь по Дунай від Відня до Будапешту, далше по лінію Gyöngyös-Satu Mare, по горішну Тису і Висову, на півд.-сході по Золоту Бистрицю, Молдаву, Радівці і Чернівці. Демонстрована мапа мала мірило 1:200.000.

Матеріалом для конструкції мапи служили лексикони Галичини, Моравії, Шлезка і Буковини та поодиноких комітатів бувшої північної Угорщини. Для країн, які входили в склад колишньої Австрії є подане розміщення поодиноких культур після громад на підставі ревізії катастру з р. 1897, для б. Угорщини з р. 1909. Хотай ці матеріали ріжнять ся часово від себе можна їх однак порівняти із собою, бо поодинокі культури улягли в межичасі лише мінімальним змінам.

Цілком точно можна представити на підставі статистики розміщення культур лише цим способом, що представимо розміщення поодиноких культур після відсотків, кожду культуру на окремій мапі. Хотай такі мапи булиб дуже стислі і точні, однак не легко їх порівняти зі собою, бо булиб їх аж 5—6. Метода якої ужив Н. Кребс¹ дозволяє представити на одній мапі усі культури цим способом, що деякі культури, як ліс, полонини, невжитки є зльокалізовані на підставі картографічних жерел, а для представлення пасовиск і сіножатий разом взятих, та ріллі вживає ся взаємної їхньої пропорції. В цій цілі вживає Кребс 5^{ох} скалій: 1) простір де не ма ріллі, лише майже сама трава, себто сіножати і пасовиска 2) простір, де виступає також рілля, та перевагу має трава 3) перевагу має рілля, та не творить ще 50% загального простору 4) ріллі більше, як 50% 5) простір, де виступає також плекання винної лози. Завдяки такої методи є мапа культур прозора, а розміщення культур зближене до дійсного. Але ця катрографічна метода виказує також деякі неточности по причини неконсеквентного представлення взаїмних відносин mezi ріллею а простором трав. Лише три перші скалі представляють дійсно відносини ріллі до сіножатий і пасовиск, четверта значить неконсеквентно відносини ріллі до цілого простору, а пята простір, на якому виступають також винниці, та они є лише додатком, а з мапи не можемо пізнати, яка саме культура має тут перевагу. Не знаємо також, яким способом в громадах, які мають полонини відділено в рахунку їхний простір від сіножатий і пасовиск положених в долі. На кінець мапа ця не представляє невжитків, там де творять они менші полоси.

Метода, якої ми вжили для представлення розміщення культур в Північних Карпатах не має цих недостатчий. Ліси, полонини, невжитки і винниці зльокалізовано на нашій мапі на підставі мап топографічних 1:75.000 і 1:200.000. Невжитки творять в Північних Карпатах, які мають — за малими виїмками — середньогірський краєвид, невеликий відсоток і дуже рідко творять суцільні простори. Тому ми зазначили невжитки також там, де они не творять суцільних просторів та де їх не можна відріжнити на підставі мапи, а це тим способом, що ми зазначили ці громади, в яких невжитки творять більше, як 10% при помочи двох скалій растру (10—20 і 20—35%). Решта простору, по зазначено лісів, полонин, невжитків і винниць це рілля з городами та сіножати і пасовиска. Цей простір зазначили ми 5 скалами після цього, який відсоток в порівнанні з ним творить рілля (рілля творять 0—10%, 10—25%, 25—50%, 50—75%, 75—100% цілого простору ріллі, сіножатий і пасовиск). В цих громадах, в яких трава виступає в двох комплексах: на горі яко полонина, в долі, яко сіножати і пасовиска обчислено простір долішнього комплексу цим

¹ N. Krebs: Die Verteilung der Kulturen und die Volksdichte in den österreichischen Alpen. (Mitt. d. k. u. k. geogr. Ges. in Wien 1912).

способом, що від цілого простору травинного комплексу зазначеного в статистиці відтягаємо простір полонин обчислений пляніметричною дорогою і лише цю частину долину порівнюємо з ріллею. Лише при помочі цієї, хоч як важкої, методи можна було стисло порівняти простір ріллі з простором травинної формації.

Сконструована цією метою мапа дає точну і цілком об'єктивну картину сьогодишнього культурного краєвищу Північних Карпат та дозволяє на пізнання одного з найбільше підставових фактів нашого простору. Референт займає ся розміщенням культур в поодиноких природних одиницях Північних Карпат, та представляє в головних чертах розміщення кожної культури.

В кінці розслідує референт фактори, які вплинули на розміщення культур. Є вони так природні, як і історично-етнічні. Найважнішим є вплив морфології, головню висоти, так безглядної, як і зглядної, та стрімкості. Менший є вплив петрографії, ґрунту та леднякових форм. Великий вплив має підсоння, цілком льокальний експозиція зглядом сонця. Впливи історично-етнічні переважно трудно відрізнити від фізйографічних, бо на загал одні і другі ідуть в тому самому напрямкові: чоловік заняв найскорше і найбільше змінив культури в цих просторах, де фізйографічні відносини були цьому найбільше сприятні. Сильно зазначає ся вплив етнічних відносин і то не так ріжниць меж поодинокими національностями, як дрібними групами в межах цієї самої нації. Сильно зазначений вплив великої посілості, яка починає ся до охорони ліса, льокальний вплив промислових і гірничих осередків.

Проблеми, які остали в рефераті зазначені розробив автор подібно в книжці: „Rozšíření kultur a obyvatelstva v Severních Karpatach“. (Sborník filos. fakulty Komenského univ. Bratislava 1932).

Львівська державна
наукова бібліотека

0,06

(1986)

pl

3110_y

рл 3110_у

В. Кубійович

Розміщення культур

в Північних Карпатах